

AZERBAJYCAN'DA ASİMİLASYON SİYASETİ

*Metanet A. Aliyeva**

Latince *assimilatio* sözünden alınmış asimilasyon tabiri sözlük anlamıyla “okşatma, benzetme, okşama, benzeme, kavuşma, birleşme...” demektir. Siyasi manada ise bu tabir bir etnosun diğerini kendine benzetmesi, milli kimlik şuurundan ya da onun muayyen amillerinden mahrum ederek kendi içinde tam yahut kısmen eritmesi anlamını taşımaktadır. Adeten kaynaklarda asimilasyonun iki esas nevi gösterilir:

1. *Tabii asimilasyon*: Mesela, karışık nikahlarda taraflardan birinin hususi mecburiyet olmadan tabii şekilde asimile edilmesi.

2. *Mecburi asimilasyon*: Mesela, imparatorluk esaretinde olan bir etnosun hakim etnos tarafından zoraki asimile edilmesi.

Mecburi asimilasyon her yerde aynı zoraki mahiyeti taşısa ve çok zaman aynı icra biçimlerine malik olsa da, ülkeden ülkeye farklı şekillerde ortaya çıkar. Bu farklılık bir taraftan mecburi asimilasyona uğrayan etnosun özellikleri, düştüğü durum ve malik olduğu şeraitle, diğer taraftan ise mecburi asimilasyonu gerçekleştiren hakim etnosun özellikleri ile bağlı olarak ortaya çıkar. Yaşanılan devir ve bu devrin şartları da mecburi asimilasyonun farklı şekillerde kendini göstermesine tesir eder. Çok teessüfler ki, mecburi asimilasyon siyasetinin kurbanlarından biri de Azerbaycan Türkleridir.

Azerbaycan Türklerinin mecburi asimilasyona uğramasında iki etkenin rolü büyüktür: 1. Rus İmparatorluğu 1828 yılında Azerbaycan'ın kuzeyini işgal etti ve bununla da Azerbaycan bölünmüş ülke ve bölünmüş halk durumuna düştü; 2. Azerbaycan'ın güneyinde 1924 yılında devletin çevrilişi ve Türk Kacar hanedanı yerine Pehlevi İran devletinin yaranması, 1920 yılında ise Azerbaycan'ın kuzeyinde müstakil Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin Rus işgali sebebiyle yıkılması getirip ona çıkardı ki, Azerbaycan bölünmüş ülke ve bölünmüş halk durumu ile

* Metanet Azizkızı Aliyeva, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Bakü.

birlikte, hem de müstakil devletini yitirdi ve müstemleke halkı durumuna düştü. Bunları birleştirecek, bölünmüş müstemleke halkı durumu ve Azerbaycan'da milletleşme sürecinin tam gerçekleşmeme özelliği, Fars ve Rus etnoslarında ise başkalarını asimile etmeye güçlü meyil özelliği vs. Azerbaycan Türklerine karşı mecburi asimilasyon siyasetinin muayyen uğur kazanmasında az rol oynamamıştır. Ayrıca vurgulayalım ki, bu mecburi asimilasyon siyasetini Rus şovenizmi nispeten daha ince usulle apardığı halde, Fars şovenizmi onu çok açık-aşık görünen zoraki usullerle ve hususi gaddarlıkla hayata geçirmiştir. Şüphesiz ki, burada Farsların Azerbaycan Türklerinden sayıca az olması ve azlığın çokluk üzerinde ağalığını temin etmek için zorakiliğe, gaddarlığa el atması gerçeği unutulmamalıdır.

Azerbaycan Türklerine karşı tatbik edilen asimilasyon siyasetinde en azından aşağıdaki usulleri gösterebiliriz:

Milli Adın Değiştirilmesi Usulü

Azerbaycan'ın kuzeyi işgal edildikten sonra derhal Rus imparatorluğu mecburi asimilasyon siyasetine el attı ve bu yolda ilk adımlardan biri Azerbaycan'da milli adın değiştirilmesi oldu. Hele 19. Asrın evvelerinde Rusya'nın Tahran'daki sefiri Kriboyedov Petersburg'a hesabatında yazıyordu ki, *"bu halk birdir ve hepsi özünü Türk sayıyor. Biz ya Azerbaycan'ı bütövlükle işgal etmeliydik, ya da onu parçalayıp Aras'tan şimalde yaşayanlara 'Oğuz' ya da 'Tatar' adı koymakla onları birbirinden ayırmalıyız... Onları ülkenin adına uygun Azerbaycanlı... adlandırmak daha doğru (imparatorluk maksatlarına yararlı) olurdu."*¹

Bu fikir tekçe Kriboyedov'da yok; Rusya'nın imparatorluk tefekkürlü diğer memurlarında da vardı ve ona göre de Çar devrinde Azerbaycan Türklerine *Tatar* denildi; Sovyet döneminde ise Tatar adı mümkün olmadığı için Azerbaycanlı adı işletildi. Neticede Azerbaycan'da Türk adı o kadar menfileştirildi ve unutturuldu ki, hatta şimdi bile kendimizde Türk adımız işletilemiyor. Bu da ona getirip çıkar ki, Azerbaycan'ın güneyinde Türk adımız korunup tam işletildiği halde, Azerbaycan'ın kuzeyinde Azerbaycanlı, Ermenistanlı, Gürcistanlı, Dağıstanlı adları kabarıp öne geçti ve Azerbaycan Türklerinin hepsini ihata eden vahit milli ad, Türk adı ortadan kaldırılmış oldu. Vahit milli addan mahrum bir toplumda ise milletleşme süreci ciddi zarara uğrar ve o toplumun asimile edilmesi için muayyen şerait yaratılmış olur.

¹ Elçibey, Ebülfez, *Bütöv Azerbaycan Yolunda*, İstanbul, 1999, s.4-5.

Milli Dilin Sıkıştırılması Usulü

İstenilen milletin varlığında onun milli dili mukayeseye gelmez derecede büyük rol oynar. Tesadüf değildir ki, M. E. Resülzade'ye göre "*Dil milletin zahiri ve batınıdır.*"²

Azerbaycan'da mecburi asimilasyon siyasetinin gerçekleşebilmesi için ister kuzeyde, isterse güneyde milli dile hususi dikkat yetirilmiş, özellikle milli edebi dilimiz zorakilikle bir sıra mahrumiyetlere düşür edilmiştir.

Azerbaycan'ın kuzeyinde milli edebi dilin inkişafı için muayyen şerait yaratılsa da, harbi sahada, siyasi sahada, dini sahada vb. milli edebi dil sıkıştırılmış, yani milli edebi dilin işlenme alanı daraltılmıştır. Özellikle milli edebi dilimize gerek oldu-olmadı Rus sözlerinin doldurulmasına hususi dikkat yetiştirilmiştir. M. E. Resülzade "*milletin Ruslaştırılma siyasetini*" tetkik ederek şöyle yazıyordu: "*1937 yılında Bakü'de geçirilen Ortografi ve Terminoloji Konferansı'nda... rusofiller mutlak bir Sovyetleştirme maksadı ile şunları istiyorlardı: 1. Beynelhalk tabirler aslında olduğu gibi değil, yalnız Ruslarda olduğu şekilde istifade edilmelidir, 2. Rusça'dan tabirleri tercüme etmeden aynıyla saklamak lazımdır, 3. Başka Türk dillerinden sözler alınmamalıdır, 4. Arapça'dan, Farsça'dan ve Osmanlıca'dan alınan sözler aynı manayı veren Rus sözleri ile avaz edilmelidir.*"³

Azerbaycan'ın güneyinde ise durum daha dehşetli idi. 1924 yılında harbi çevriliş sebebine Azerbaycan'ın Kacar Türklerini devirerek devleti kespeden Fars Pehlevi diktatörlüğü Fars olmayanlara karşı bir sıra zoraki tedbirlere el attı, özellikle Türkleri asimile edebilmek için Türk dilini yeryüzünden silerek mahvetmeye çalıştı. Azerbaycan Türkçesi kadağan edildi ve bu dilde danışanlara karşı amansız cezalar tatbik olundu. Demek olur ki, maişetten başka hiçbir sahada Türk dilinin işletilmesine imkan verilmedi ve güçleri çatsaydı Türk dilini maişetten de sıkıştırıp çıkarırlardı. Ancak güçleri çatmadı ve bir yıllık Azerbaycan hükümeti devrinde Türkçe'nin yeniden inkişafı başladı. 1946 yılının Ocak ayında güneyde kurulmuş Azerbaycan milli hükümeti dil hakkında 10 maddeden ibaret tarihi kararı kabul etti. Kararda gösterilirdi: "*Azerbaycan Türk dili resmi devlet dili hesap olunur. Devletin kararları ve resmi ilanlar, hemçinin halk koşunları hisselerine verilen fermanlar ve kanun layihaları mutlaka Azerbaycan Türk dilinde yazılmalıdır.*"⁴

² *Açıq Söz* gazetesi, 5 Nisan 1991.

³ *Çağdaş Azerbaycan Tarihi*, Bakü, 1991, s.99.

⁴ *Senedler mecmuası*, 1324-1325, 1357. Yıl, s.65-66.

Milli hükümetin yaşadığı bu bir yıl arzında Azerbaycan Türk dili resmi devlet dili statüsünü aldı ve güneyde milli edebi dil de hayli inkişaf etti. Tesadüf değildi ki, tekçe 1946 yılının son üç ayı arzında Azerbaycan maarifine ayrılan vesait o zaman İran devletinin bütün ülkenin maarifi için ayırdığı yıllık vesaitten iki defa çok olmuştur.⁵

Milli hükümetin sükutundan sonra Fars şovenizminin mecburi asimilasyon siyaseti yeniden etkinleşti. 1947 yılı yazında İran Maarif Nazırlığı hususi emir vererek “vahit İran milleti” yaratmayı hedef almış zoraki Farslaştırma siyasetini yeniden güçlendirdi. Azerbaycan Türkçe-si’nde çap olunmuş eserler, o sıradan derslikler toplanarak yandırıldı, resmi devlet idarelerinde, hemçinin uşak bahçelerinde ve mekteplerde bile yalnız Fars dilinin işletilmesi mecburi kaideye çevrildi.

1960’ı yıllarda Mehmet Rıza Şah’ın hayata geçirdiği “Ak İnkılap” zamanında “*sepahe daneş*” (maarif ordusu) denen gönüllü harpçi desteler “*maariflendirme*” adı altında Azerbaycan şehirlerindeki mekteplerde Fars dilini zorakilikle yaymaya ve Türk dilini tam sıradan çıkarmaya çalıştı. Mehmet Rıza Şah maarif nazırına demişti: “*öyle et ki, Fars dili uşak bahçeleri, mektepler ve matbuat vasıtası ile yayılarak bir neçe vakitten sonra bütün halkların vermiş ve adetine çevrilsin ve yerli diller tedricen kendi kendine unutulsun.*”⁶

Şah’ın göstermesi ile Türk dilinin aşağılanmasına, menşinin tahrif edilmesine ve onun “*Farsça’dan türeme bozuk bir dil*” olmasına dair bir sıra uydurma, sahtekar eserler de yazıldı.

Şimdiki İslam rejimi devrinde de dilimizin sıkıştırılması ile bağlı şovenist Fars siyaseti azıcık değişiklikle korunmaktadır. Dini üslupta, bedii üslupta, basın üslubunda Türk dili kısmen işletilse de, diğer üsluplara hâlâ da yakın bırakılmamakta, tedris dili olarak işletilmesine imkan verilmediği için daha çok maişette istifade edilmektedir. Bu da dilin işletilme dairesinin küçültülmesinden ve dilimizin sıkıştırılıp mahdutlaştırılmasından başka bir şey değildir. Dilimizin işletilmediği sahalarda ise boşluğu Fars dili doldurur ve bu da mecburi asimilasyon siyasetinin gerçekleşmesi için münbit şerait yaratır.

Vatan Anlayışının Tahrifi Usulü

Herhangi bir toplumun millete çevrilmesinde onun vatan anlayışını nece kavraması çok mühim yer tutar. Vatan şuuru tam oluşmamışsa, demeli, toplumun milli şuur seviyesi hâlâ aşağıdadır ve o toplum sözün

⁵ Azerbaycan Mecellesi, 1364, N.2, s.34.

⁶ A. Ahmedî, *Beş İl Şahenşahın Hüzurunda*, Tahran, 1342, s.83-84.

tam manasında hâlâ millet sayılamaz. Buna göre de, mecburi asimilasyon siyaseti yürüten imparatorluklar mahkum halklarda vatan anlayışının tahrifine özel dikkat yetirirler. Adeten, bu tahrif kendini iki şekilde gösterir:

1. *Bütün imparatorluk arazisini vatan adlandırma yoluyla tahrif:* Bu zaman mahkum halkın beynine yer edilir ki, vatan milli yahut tarihi araziler değil, şimdi vatandaşı oldukları devletin umumi arazisidir. Mesela, Azerbaycan'ın kuzeyinde uzun yıllar tebliğ olunmuş "SSCB benim vatanımdır" nakili ve hazırda Azerbaycan'ın güneyinde tebliğ edilmekte olan "İran benim vatanımdır" düşüncesi mahz böyle tahriflerdendir.

2. *Vatan arazisini parçalama yolu ile tahrif:* Bu zaman mahkum halkın vatan arazisi bölünüp parçalanır ve bütöv, vahit vatan anlayışı ortadan kaldırılır. Mesela Rus İmparatorluğu Azerbaycan'ın kuzeyini dört yere parçaladı ve 1. Gökçe, Erivan, Vedi, Zenzegur bölgelerinde 'Ermenistan' yarattı; 2. Borçalı-Karayazı mahallini Gürcistan'a bağışladı; 3. Etrafı ile birge Derbend'i Dağıstan'la birleştirip Rusya'ya kattı ve, 4. yalnız dördüncü hisseyi, Azerbaycan Cumhuriyeti arazisini Azerbaycan vatani olarak adlandırdı.

Azerbaycan'ın güneyindeki durum da aynıdır. BAB meramnamesinde gösterildiği gibi, Fars şovenizmi Azerbaycan vatani anlayışının oluşmasına imkan vermemek için güneyde Azerbaycan'ı 11 ostan (Şarki Azerbaycan, Garbi Azerbaycan, Kürdistan, Erdebil, Gilan, zengan, Hemedan, Kum, Tahran, Kazvin ve Merkezi Ostan) arasında bölüp parçalamış ve Azerbaycan adını yalnız iki ostanda –Şarki ve Garbi Azerbaycan adlarında saklamakla diğer dokuz ostandaki arazilerimizin Azerbaycan olmadığı kanaatini yaratmaya çalışmıştır.

Bütöv Azerbaycan vatani anlayışının Azerbaycan'ın kuzeyinde de, güneyinde de tahrife uğratılması halkımıza karşı yürütülen mecburi asimilasyon siyasetinin en önemli meselelerinden biridir. Bu "ayır-buyur" siyaseti Azerbaycan arazisini küçük hisselerle bölerek, her hisseyi ayrı ayrılıkla benimsemekle mahdutlaşmıyor, hem de halkımızın o arazilerde yaşayan hisselerini asimile etmek için elverişli şerait yaratmış oluyor.

Taife Kimliklerinin Kabartılması Usulü

İstenilen halk gibi, Azerbaycan halkının da terkinde muhtelif taifeler olmuştur ve onların çok büyük ekseriyeti bir biri ile kaynaşıp karışarak taife özelliğini yitirip vahit halka çevrilse de, şeraitten, hayat tarzından vs. asılı olarak, bazı taifeler öz kimliklerini tam, yahut kısmen korumuştur. Mesela Azerbaycan halkının Kaşkay, Halaç, Karapapak, Afşar, Şahseven, Kacar vb. gibi taifeleri bu kabildendir. Bu taifelerin diğer

Azerbaycan Türklerinden ciddi hiçbir fark olmasa da, bedbahtlar, özellikle Fars şovenistleri az kala onları ayrıca halklar gibi takdim etmeye çalışır ve bununla da halkımızın asimile edilmesini asanlaştırmak için onu ayrı ayrı hisselerle ayırmaya ceht ederler.

Aynı zamanda, militleşme sürecine darbe vurmak için Azerbaycan'daki milli azınlıkları ve etnik toplulukları Türkler aleyhine kızıştırma siyasetine de harici güçler özel dikkat yetirmektedir.

Milli Tarih Şuurunun Sahteleştirilmesi Usulü

Bir toplumun millete çevrilmesinde o toplumun milli tarih şuuruna yiyelenmesi çok ciddi rol oynar. Milletın etnik menşei ve tarihi devletleri ile bağılı oluşan milli tarih şuru bilerek veya bilmeyerek çışdırılırsa, yanlış yönde açıklanır ve bu yanlışlık topluma da kabul ettirilirse, o zaman neinki militleşme sürecine ciddi darbe vurulacak, hem de toplumun asimile edilmesi için elverişli şerait yaratılmış olacaktır. Mesela, bugün Azerbaycan'ın güneyinde beyinlere *"Azerbaycan Türkleri menşece Fars olmuş ve gelme Moğollar onları Türkleştirmiştir; şimdi Türkler kendi asıllarına kayıtmalı ve Farslaşmalıdır"* cefengiyyatı yer edilirse, yahut Azerbaycan Türklerinin bütün tarihi devletleri "İran devleti" olarak tebliğ olunursa, o zaman Azerbaycan Türklerinin daim İran esaretinde saklanması ve Farslar tarafından asimile edilmeleri "ilmi gerçekler" esasında haklı gösterilir, daha doğrusu meşrulaştırılır.

Çok teessüfler ki, şuurlu sahtekarlıktan başka bir şey olmayan ve Azerbaycan Türklerinin mecburi asimilasyonunun "tarihi-ilmi" dayanağını ortaya koyan bu yanlışlık tekçe Azerbaycan'ın güneyinde yok, Azerbaycan'ın kuzeyinde de kendine taraftarlar tapmış ve güneyde Kesrevicilerin Fars imparatorluğuna müzdlü hizmet etmelerini kuzeyde İkrar Aliyev ve ardıcılıları Rus imparatorluğunun tapşırığı ile tekrarlamıştır.

Milli Medeniyetin Aşağılanması Usulü

Öz milli medeniyetine söykenmeyen ve ona sahip çıkmayan bir toplumun millete çevrilmesi çetin meseledir. Ona göre de, imparatorluklar mahkum halkları esarete saklayabilmek, onları asimile edebilmek için milli medeniyetleri ortadan kaldırmaya, bu mümkün olmadıkta onları aşağılayıp küçük düşürmeye, utanılası bir mesele gibi takdim etmeye çalışırlar. Öz milli medeniyetinin aşağılığa inandırılmış bir insan ister istemez hakim medeniyete karşı hayranlık duyar, yahut "üstünler" karşısında "utanmamak" için öz milli kimliğini gizletmek ister. Bu ise asimilasyon siyasetinin gerçekleştirilmesinde vacip gidişlerden biridir. Teessüfler ki, Rus şovenizmi, özellikle de Fars şovenizmi Azerbaycan

milli medeniyetine karşı mahz bu aşağılama usulünden çok geniş istifade etmiştir ve etmektedir.

Halkımızın tam hakk ıvar ki, Kenger (sümer) Türklerinden başlamakla en azından 6,000 yıllık yazılı medeniyet tarihi olan, beşer medeniyetinin zenginleşmesinde çok büyük ve avaz edilmez hizmetler gösteren muhteşem Türk medeniyetinin öncül kollarından biri olarak Azerbaycan Türk milli medeniyeti ile gurur duysun. Muhteşem milli medeniyetimizi maksatlı şekilde aşağılamaya çalışanlar bizi mahz bu gururdan mahrum etmeyi ve asimile olmamız için uygun şeraiti yaratmayı hedef alırlar.

Demografik Sahtekarlık Usulü

Bugün dünya üzerinde 50 milyona yakın Azerbaycan Türk'ü yaşıyor. Çok teessüfler ki, uğradığımız tarihi adaletsizliklerden ileri gelerek halkımız toplu halde birge yaşamaktan mahrum edilmiş, bölünüp parçalanarak muhtelif yerlere sepelenmek mecburiyetinde kalmıştır. Toplu halde birge yaşayan halkımızı asimile etmek setinlik töredeceğinden, imparatorluk ağaları Azerbaycan arazisini muhtelif hisselerine ayırmış ve her hissede halkımızı azlık durumuna düşürerek eritmeye çalışmıştır. Bölünmüş Azerbaycan'ın bir sıra hisselerinde (mesela Derbent, Gilan ostanı, Hemedan şehri, Kum, Merkezi Ostan vs.) artık Azerbaycan Türklerinin azınlık durumuna düşmesi onların asimile edilmesi için yahut bu arazilerden sıkıştırılıp çıkarılması için elverişli şerait yaratmaktadır. Gökçe, Erivan, Vedit, Zenzegur... arazilerimizde artık halkımızdan hiç kimsenin kalmaması buna açık sübuttur.

Bununla yanaşı, maksatlı şekilde halkımızın sayısı az gösterilmektedir. Tabii ki, bu sayıyı suni şekilde şişirmek de zararlıdır ve bir sıra strateji hesapları yanlış yola yönelebilir. Lakin halkımızın sayısının bilek az gösterilmesi bir taraftan bize küçüklük, zayıflık, güçsüzlük duyguları aşıyor, diğer taraftan da "sübut" ediyor ki, biz Farzlardan azız ve bununla da Fars hakimiyeti altında kalmamız meşrulaştırılmış olur. Baş aslında durum necedir?

Güneyde çıkan *Hemşeri* gazetesinin 1993 Şubat sayılarından birinde Azerbaycan Türklerinin ülke üzre sayıca birinci yerde olmasını gösteren cetvel verilmiştir.

	Milli Vahitler	Sayı (milyon)	Ülke ahalisinin sayısına nispeti
1	Azerbaycanlılar	18,7	33,5
2	Farslar	17,2	31,0
3	Kürtler	5,6	10,0

4	Mazardaranlılar	3,8	6,8
5	Gilekler	2,2	3,9
6	Beluclar	2,2	3,9
7	Araplar	2,2	3,9
8	Türkmenler	1,7	3,0
9	Lurlar	1,5	2,7
10	Bahtiyariler	0,7	1,3

(Bu cetvelde yalnız Azerbaycan'ın güney hissesinde toplu halde birge yaşayan Azerbaycanlılar hesaplanmıştır)

1999 yılı Ağustos ayında Cenubi Azerbaycan'ın Milli Azatlık Harekatı Analitik Bilgi Merkezi'nin malumatında ise İran'daki ahalinin milli terkihi aşağıdaki gibi gösterilmiştir.⁷

	Milli Vahitler	Sayı (milyon)	Ülke ahalisinin sayısına nispeti
1	Azerbaycanlılar	29,0	41,42
2	Farslar ⁸	22,0	31,42
3	Kürtler	7,5	10,71
4	Araplar	3,5	5,0
5	Türkmenler	3,0	4,28
6	Beluclar	2,4	3,42
7	Kaşkaylar	2,0	2,85
8	Yahudi, Asuri, Ermeni	0,6	0,85
9	Başkaları	0,035	0,05
	CEMİ	70,0	100,0

Görüldüğü gibi, Türkmenler ve Azerbaycan Türk'ü olan Kaşkaylar cetvelde ayrıca verildiği halde, Talış, Gilek, tat, Bahtiyari, Lur, vs. halklar Farsların içerisinde veriliyor ve bununla da Farsların sayısı suni şekilde şişiriliyor. Lakin bu şişirilmiş durumda bile Farslar Azerbaycan Türklerinden azdır ve asıl hakikatte yalnız Farsların özünü görürsek (yani Fars'a kohum olan Talış, Gilek, Tat, Bahtiyari, Lur vs. müstakil halkları suni şekilde Fars'a katmasak) Fars'ın sayısı Azerbaycan Türklerinden iki defa azdır. Azlığın çokluk üzerinde hakimiyeti ise yalnız diktatörlük yoluyla gerçekleşebilir ve 1924 yılından beni bunu açık aydın görmek olur. Aynı zamanda, azlık öz hakimiyetini saklamak ve devam ettirebilmek için öz

⁷ Ş. Tagiyeva, A. Rahimli, S. Bayramzade, *Güney Azerbaycan*, Bakü, 2000, s.44-63.

⁸ Talış, Gilek, Tat, Bahtiyari, Lur vs. buraya dahildir.

sayısını artırmaya çalışıyor ki, bu da tekçe tabii artım hesabına yok, hem de daha çok başkalarını asimile yolu ile baş verir. Fars şovenizminin asimilasyon siyaseti de istisna teşkil etmiyor.

Gayrimilli Siyasi İdeallerin Kabartılması Usulü

Herhangi bir devlettir kurulmasında ve korunarak varlığını devam ettirmesinde siyasi idealler çok mühim rol oynar. Siyasi ideallere yiyelenmemiş bir toplumun devlet kurması, yahut mevcut devleti koruyup yaşatması çetin meseledir. Esarete uğrayan halk temelinde istiklal duran milli siyasi ideallere yiyelenmezse, yahut parçalanmış bir halk bütövlüğü hedef almış siyasi ideallere sarılmazsa, o halkın azatlığı veya birleşmesi uzun müddet sual altında olacaktır.

Mahkum halkın esaret ömrünü uzatmak veya bölünmüş halkın birleşmesini geciktirmek onların asimilasyona uğraması için ilave imkan kazanmak demektir. Buna göre de, hakim şovenist kuvvetler her vasıta ile milli siyasi ideallere karşı inamsızlık, itibarsızlık yaratmaya ve son neticede onları ortadan kaldırmaya çalışırlar. Böyle vasıtalar çoktur ve onların içerisinde milli siyasi idealleri sıkıştırmak için gayrimilli siyasi ideallerin kabartılması özel yer tutar.

Bölünmüş ve büyük bir kısmı hâlâ da esaret boyunduruğu altında kalmış Azerbaycan Türklerinin istiklal ve bütövlük gibi milli siyasi ideallerini arka plana geçirmek, önemsizleştirip sıradan çıkarmak için uzun yıllar Rus şovenizmi sosyalizm, Fars şovenizmi ise ümmetçilik nakilini beyinlere yeritmeye çalışmıştır ve şimdi de bazıları kozmopolitlik nakilini yaymaya ceht göstermektedir. Lakin bu gayrimilli siyasi ideallerin her üçü Azerbaycan Türklerinin bölünmüş müstemleke halkı olma özelliğini korumaya hizmet etmektedir ve mahiyetçe asimile olunmamızı meşrulaştıran alet rolü oynamaktadır.

Böylelikle, gözden geçirdiğimiz usuller gösterir ki, Azerbaycan Türklerine karşı ölçülüp biçilmiş çok ciddi asimilasyon siyaseti yürütülmektedir. Halkımız bunun farkına vararak özünü korumayı becermeli ve öz Türk adına, Türk diline, Azerbaycan vatanına, Türk medeniyetine ve tarihine, öz milli siyasi ideallerine ve milli kimliğine sahip çıkmalıdır.